

DRUHÁ

STRANA MINCE (2/5)

TEXT: TOM ŘEPIK

MÁLO VIDITELNÁ TRAGÉDIE OBCHODNÍHO ÚSPĚCHU SEVEROAMERICKÝCH HORSKÝCH RESORTŮ: POUČÍME SE Z NÍ, ANEBO SI JI JEDNOU PROŽIJEME NA VLASTNÍ KŮŽI?

Z coloradské dálnice I-70 sjíždím ze směru Denver na exitu 167 v hlubokém údolí Eagle River v Avonu – novodobém rekreačním městečku účelově vystavěném z honosných soukromých rezidencí a apartmánových novostaveb. Přejedu most přes řeku, dvakrát odbočím doleva a zastavuji před elektronickou závorou. Jsem na místě.

AMERICKÁ KRÁSA

Uniformovaná ostraha mě zkontroluje a pouští dovnitř ponurého lesního světa obehnaného třímetrovým kovaným plotem. Následuje krátké stoupaní mezi starými smrky k budově z kamene a skla, přilepené na strmou stráň údolí. Další závora se přede mnou automaticky zvedá a pouští mě do podzemních garáží, kde zaparkuji. Pokud by lidé, kteří sem jezdí, měli chuť nakupovat, několik pater atriové budovy nade mnou je plné butiků nejprestižnějších značek, stejných jako na newyorské Šesté nebo v Soho. Pokud by chtěli obědvát, možná by na saních s koňským spřežením zamířili do některé z místních srubových restaurací ve westernovém dekoru, kde jim úslužný snědý mladík, co neumí moc anglicky, bude dolévat Evian a Champagne Moet, zatímco oni si objednájí Platinum Reserve Caviar následovaný Coq au Vin Rouge. A pokud chtějí lyžovat, použijí jeden ze čtyř eskalátorů, co vedou napříč vysokou skleněnou budovou a vystoupí přímo na spodní stanici vysokorychlostní lanovky. Ta je vyveze nahoru do 3,5 km výšky za slabých 5 minut. Toto není žádná lyžařská sci-fi. Jsem jen v na americké poměry lepším středisku Beaver Creek.

Zimní ráj. Anebo peklo?

Vrchol kopce nabízí úchvatný pohled dolů do údolí, na jehož dně rozeznám černou nit dálnice, po níž jsem přijel. Příroda je tu dechberoucí, navzdory faktu, že všude kolem registrují střechy nějakých domů - všechny stavby jsou však vkusné a pro oko nenásilně zasazené do krajiny. Mnoho pasáží v údolí mi připadá překvapivě prázdných; při pozornějším pohledu však zjišťuji, že jde o kilometry a kilometry golfových hřišť. Sjezdovky tu flotila drahých roleb upravuje nonstop celý den a noc; resort si na svém pověstně dokonalém manžestru zakládá. Spousta lidí by na takovémto místě přísahala na pozemský zimní ráj - a nebylo by se čemu divit.

Odsud shora nejsou slyšet stáda vysoké zvěře, která se tam dole zoufale dokola motá u dálnice. Zvířata jsou nepříčetná hlady. Údolí, do kterého od nepaměti sestupovala přirozeně přezimovat, je místem, kde jsem zaparkoval auto a vyjel po eskalátorech k lanovce. Pár let ještě měla zvěř volno na druhém konci svahů, avšak tam je teď nová lanovka, nové přístupové cesty a nové

multimilionářské rezidence. Na dně údolí při řece nenajdou stáda úkryt - to je plné apartmánů, dopravy, psů a oplocených golfových hřišť. Takovéto drastické zásahy do životních podmínek nemůže zvěř přežít - musí si najít nějaké nové, jiné místo. Místo s pastvinami, bez aut a skútrů, bez psů, a zejména - bez lidí.

Samotná laň, po ní druhá, a za nimi celý houf, vběhnou na hladký asfalt dálnice I-70, kopytky nejspíše klapou po tvrdém povrchu. Ozývá se pískání pneumatik, první řidiči se marně snaží zastavit na místě. Zmatek, klaksony. Auto, které nedobrzdí, strefí malého kolouška, ten jde okamžitě k zemi. Zbylé laně, zmatené, pokračují dopředu přes vozovku. Několik se jich v panice otočí a chtějí se dát na úprk zpátky, ale odsud právě přibíhají další a další nové kusy. Zornice rozšířené ve smrtelné panice, kyčle v podivné křeči, jak bojují s kluzkým tvrdým povrchem. Spousta pádů, kdy se jim slabé nohy na ledu rozjedou na všechny strany, a čím zběsileji se zvíře pokouší dostat se na nohy, tím marnější jsou jeho pokusy.auta už stojí v obou směrech, výstražné blinkry zapnuté, řidiči nechávají rozestupy. Než se znovu opatrně rozjedou, dovolí i posledním kusům ze stáda zmizet mezi stromy na druhé straně dálnice, na jejich cestě někam, kde snad půjde přežít.

Nedotknutelný hollywoodský vkus

Jednoho letního večera si náhodný řidič po cestě z Aspeny všimá k smrti vyčerpaného kolouška s pěnou u huby, jak se marně snaží dostat skrz předlouhý plaňkový plot podél příjezdové cesty k jedné z luxusních rezidencí pod Maroon Bells. Sídlo patří hollywoodskému producentu Peteru Guberovi, autoru filmových hitů jako Batman, Rain Man nebo Čarodějky z Eastwicku. Kilometr dlouhý dekorativní plot si Guber nechal podél cesty vybudovat navzdory protestům místních ochranářů, kteří ho marně upozorňovali na to, že plotem prakticky uzavírá úzkou migrační cestu zdejších stád vysoké zvěře, už tak nepřírozeně zúženou sjezdovkami Snowmassu na jedné, a Buttermilku na druhé straně údolí. Stížnosti místní radnice zametala pod kobereček ve prospěch slavného a bohatého rezidenta. V říjnu o rok předtím dokonce místní aktivista Dan Kitchen vykopal několik planěk plotu za přítomnosti novinářů na protest proti umírající zvěři, když místní politici otálejí cokoli udělat. Výsledek? Za vtržnost strávil aktivista několik dní ve vězení. Když se dostal na svobodu, plot už stál opraven.

Řidič zastavuje auto, a chce položenému mláděti pomoci dostat se z pasti plotu, což jej však vyděsí ještě víc. Nakonec se zvířeti daří plot překonat a mizí v tmavém lese, matka laň kdoví kde. Snad se jí mláděti povede najít dřív, než narazí na predátory. Slavný producent si téměř jistě svou rezidenci pořídil pro nádhernou horskou přírodu a spousty zvěře, která k ní neodmyslitelně patří. Stejně jako kvůli úžasnému lyžování, která má odsud nadosah. Toho letního večera nebyl přítomen, aby mohl spatřit výsledek své estetické stavby.

To, co se v okolí horských středisek děje jelenům, se děje i ostatní zvěři - pouze ne tak viditelně. Je jasné, že za osud zvěře může být těžko shledán někdo - kdokoli - přímo odpovědným. Avšak spojitost mezi těmito problémy a expandujícími lyžařskými středisky s jejich mnohdy nekoordinovaně se rozrůstající obytnou a obslužnou zástavbou je nabitelná. Situace se v tomto ohledu rok od roku zhoršuje - málokoho pak může překvapit, že začne u radikálnějších natur produkovat rebelii a odvetné akce typu oko za oko. Svě by o tom mohl vyprávět obří konglomerát Vail Resorts, na burze obchodovaná firma vlastníci a provozující lyžařská střediska a umělé vesnice na jejich úpatích.

Vail: proti všem

Na konci devadesátých let firma v sousedství svého nejvýstavnějšího z provozovaných resortů, domovského Vailu, prosadila i přes protesty a nelibost ochránců, místních obyvatel i radnice, masivní rozšíření skiareálu o oblast nazvanou Category III na téměř dvojnásobek původní plochy resortu. Výsledkem bylo prokácení hustých starých lesů, čímž byl odsud podle biologů vyhnán mimo jiné vzácný světloplachý kanadský rys, velmi prchlivý a globálně ohrožený predátor. V říjnu 1998, krátce poté, co stavba rozšíření navzdory protestům začala, neznámí žháři zapálili těsně před začátkem lyžařské sezóny dvě hlavní restaurace v resortu, stanici místní patroly a 4 terminály lanovek. Škoda přesáhla 12 milionů dolarů. Ačkoli vlivná skupina Vail Resorts donutila vládu zapojit do vyšetřování FBI, po dvou letech byl případ jako nevyřešený odložen.

Zřejmě každý civilizovaný člověk musí na tomto místě podobný typ záškodnictví odsoudit jako neospravedlnitelnou špatnost. Stačí však vědět, co se stalo o pouhý rok dříve pod kopci resortu Vail v Minturnu, a možná zkonstatujete, že zlo zkrátka plodí opět jen zlo.

Minturn je klidné coloradské městečko se slavnou historií a asi tisícovkou obyvatel. Leží v hlubokém údolí horské řeky Eagle River, vklíněno mezi hře-

beny středisek Vail a Beaver Creek, které oba vlastní a spravuje, včetně téměř veškeré jejich zástavby, skupina Vail Resorts. Minturn má spoustu příhodných pozemků pro bytovou výstavbu - až pro zhruba 7 tisíc nových obyvatel. Dlouhé roky též drželo práva na vodu z řeky Eagle River o průtoku dimenzovaném pro právě takový objem výstavby. Jenže developer Vail Resorts zatoužil po jejich vodě, pro své ve velkém budované apartmány a žiznivá golfová hřiště dole po proudu řeky. V Americe není nic snazšího, než se o cokoli domáhat u soudu.

Zde je na místě podotknout, že stát Colorado má nejkompexnější vodní zákony na světě a pro ilustraci, více než polovina všech na vodu specializovaných světových právníků žije právě v Coloradu. Soudní útok bohatého developera na nicotné chudé městečko se velmi brzy pro Minturn proměnil ve fatální ránu osudu, s čímž právníci Vailu v nespravedlivém procesu chladně kalkulovali. Aniž by se město vůbec dočkalo prvního projednávání, na soudních výdajích utratilo přes pětinu obecního rozpočtu a shledalo, že nemá z čeho platit šéfa policie, hasičů ani ostatní obecní zaměstnance. Po roce již na pokraji bankrotu muselo prodat budovu radnice a pokusilo se vybrat dobrovolné příspěvky na boj s resortem od obyvatel města, kterým však začal kdosi vyhrožovat. V té době zlomený starosta Gordon Flaherty rezignovaně případ vzdal a přenechal Vailu veškerá vodní práva. Do novin prohlásil: „Víme, že tu vodu chtějí na novou výstavbu a zasněžování, ale nic s tím nenaděláme. Město Minturn je teď na dně - finančně, i s vodou“.

Aspenský efekt

Nějakých 60 kilometrů od Minturnu na jih, vysoko v horách, nebudte překvapeni, když najednou narazíte na kousek nefalšovaného Mexika. Téměř každý z dospělých, co tu žijí v nepřehledných řadách špinavých obytných přívěsů, se narodil někde na jihu v Latinské Americe. Přívěsy po obou stranách silnice č.24 parkují

na místě s úchvatnými výhledy na okolní vrcholky Skalistých hor. Lidé v nich tu však nebydlí kvůli scenériím. V zimních měsících krajinu po dlouhé týdny vůbec nezahlednou - vyrážejí každý den za prací do lyžařského střediska Vail dlouho před rozedněním, a vrací se hluboko v noci. Ačkoli je Vail odsud vzdálen téměř 90 kilometrů, tohle místo je nejbližší, které si mohou dovolit k životu.

Toto je moderní a veřejnosti skrytá tvář soudobého lyžařského průmyslu ovládaného korporacemi: tvrdě pracující, pologramotní, z ciziny pocházející dělníci, často ilegální, kteří denně dojíždějí šílené vzdálenosti za otrockou prací, bez nichž by nebylo jak udržet současná americká střediska funkční. Jejich život je determinován neustálým zápasem finančně vyjít v podmínkách podprůměrných mezd a nadměrných životních nákladů.

O rozdílech mezi stále bohatnoucími bohatými a chudnoucími chudými se mluví a píše co je svět světem. Avšak na velmi málo místech planety můžete tento problém vidět v tak rezonujícím kontrastu, jako v amerických skiresortech. Bezpochyby jde o světový fenomén - nikde jinde se na jediném místě nestřetává tolik chudých lidí s těmi, kteří neváhají za svůj druhý či kolikátý rekreační dům zaplatit pět a více milionů dolarů v hotovosti. Tento neustále se rozšiřující sociální nepoměr má za následek faktické vysídlování tamních komunit - jev, jemuž se v branži říká „aspenský efekt“. Ve městech jako je Aspen téměř nikdo nežije - ani ti, co o domy pečují (nemohou si to dovolit), ani jejich majitelé - kteří do svých objektů přijíždějí na dva tři týdny v roce. Zaměstnanci jsou stále rostoucími cenami v těchto stále se rozšiřujících zónách vytlačování do pořád delších a delších vzdáleností, což má za následek trvalé zhoršování již tak neúnosných dopravních kalamit.

Ceny realit v lyžařských střediscích nepřestávají šplhat strmě nahoru. Už staneme-li v Aspen, před 10 lety tu byla mediánová cena (průměr zbavený drahého extrému na horním konci trhu) rodinného domu významně pod milionem dolarů, nyní je na dvou milionech. Před 10 lety ještě bylo nejdražší bydlení v USA v New York City na Manhattanu, ale příčky 2 až 10 z první desítky už patřily horským střediskům. Dnes? Manhattan tempu cen lyžařských měst přestal stačit. Současná mediánová cena v srdci NY je \$800,000. Namátkou v lyžařských střediscích: Aspen \$1,9M, Sun Valley \$1,7M, Nantucket \$2,2M. To jsou mediánové ceny. V každém ze středisek se však prodává i nemálo domů za 5, 10 i víc milionů dolarů, které tato statistika z principu nezahrnuje. Zběsile rostoucí ceny realit jsou tím, o co developerské korporace vlastnící lyžařská střediska prvoplánově usilují. To je jejich finální snahou. Proto se obtěžují provozovat i lyžařská zařízení a utápět peníze v jejich modernizaci. Lyžování samotné jim tyto výdaje nikdy nevrátí. Prodej skipasů pro ně není vůbec lukrativní byznys, většinou se na něj firmy dívají jako na ztrátové, nutné zlo (angličtina pro to má výstižný výraz: loss leader). Ačkoli je celá Amerika již dva

roky v hluboké a stále sílící depresi realitního trhu (vyvolané všude popisovanou hypoteční krizí), a v jejím důsledku ceny realit plošně padají, neplatí toto právě v horských střediscích, kde ceny nepřestávají růst. Trh se pouze velmi zpomalil, i zde v horách se prodává pouze nějakých 10-20% domů, co dřív.

Ceny nemovitostí ve zdejších horských aglomeracích neustále rostou mimo jiné proto, že dřívá většina domů zde zůstává prázdných; v Aspen, Breckenridge nebo Vailu jde až o 80% všech domů. Multimilionáři, kteří si je mohli dovolit koupit jako své zimní sídlo, kam jezdí sotva na pár týdnů v roce, nemají žádný zájem je nechat pronajmát, nepotřebují to. Ve světle takovýchto cen se pak děje nepřekvapivé: pracující, s nimiž existence těchto enkláv (včetně samotného lyžařského areálu) stojí a padá, musejí dojíždět odtud, kde si mohou dovolit zůstat. Něco alarmujících statistických čísel a prognóz: v roce 1991 bydlelo v coloradském obvodu Eagle County (kam spadá například středisko Vail) o 6500 víc stálých obyvatel, než bylo pracovních míst. V roce 2000 byla už situace opačná: obvod vykazoval o 8000 pracovních míst víc, než stálých obyvatel. Prognóza pro rok 2020: denně dojíždět sem bude nuceno 60 tisíc lidí s tím, že 8 tisíc pracovních míst se nepodaří vůbec pokrýt. A realita dneška? Tuto poslední, v Americe vynikající sněhovou sezónu, kdy se v Coloradu lyžovalo do června, Vail musel ukončit 13. dubna 2008 ne kvůli nedostatku sněhu, ani lyžařů. Neměl dost zaměstnanců, kteří by udrželi resort v chodu - úřady letos Vailu zamítly 1300 H-2B cizineckých pracovních víz. Info mám přímo zevnitř firmy.

Rajská Cordillera

Cordillera je rozlehlý, oplocený a přísně střežený ráj vysoko v coloradských horách zhruba 15 minut západně od Beaver Creeku, kde jsme dnes začali. Grandiální rezidence, jež se tu decentně schovávají pod horizonty kopců, vypadají některé jako pohádkové zámky. Pokud k tomu není dobrý důvod, dovnitř se nemáte šanci dostat. Cordillerské prospekty na tvrdém křídovém papíře i internetové stránky zobrazují šťastně se smějící bílé lidi jak elegantně večeří, hrají golf a jezdí na koních. Hýčkaná golfová hřiště, příjezdové cesty i rezidence samotné jsou udržovány lidmi, kteří tu nežijí - a kteří, kdyby tu nepracovali, by v těchto končinách rozhodně nebyli vítáni. Samotné parcely - nikoli domy - se tu prodávají za třičtvrtě až jeden milion dolarů. Na úpatí hřebene, na němž se Cordillera rozprostírá, trvale stojí podél silnice dlouhé řady stanů a vysloužilých přívěsů s plechovými rourami od kamen.

Luxusní enklávy jako Cordillera se stávají normou moderních lyžařských resortů, spíše než výjimkami. Každý rok přibývají nové. Každé takové místo typicky potřebuje desítky či stovky zaměstnanců, kteří budou leštit stříbro, hýčkat golfové semiš a odklízet chodníky. Obsluhovat sněhová děla, stát u lanovek, míchat drinky, vyvážet odpady. Zaměstnanců, co časně každé ráno přijdou - nej-

lépeodněkud
mimo dohled
- a na konci
dne zase zmizí.

Toto ostatně neplatí
jen na ekonomické
imigranty z ghett. Rok
od roku se čím dál víc vy-
lidňuje okolí zimních středisek
od starousedlíků, které drtí neustále
strmě rostoucí životní náklady. Mnoho z nich
musí utíkat stovky kilometrů daleko. Jedním z nej-
postiženějších obvodů je coloradský Pitkin, kde je současná cena za bydlení
na desetinásobku (!) amerického průměru. Přitom ještě v Glenwood Springs,
bezvýznamném městečku vzdáleném 60 km od nejbližšího resortu, jsou ceny
domů na téměř trojnásobku průměru, přičemž platy 20% pod průměrem. Jen
v roce 2000 to zde mělo za následek odchod 20% stavu všech učitelů a hasi-
čů, kteří si ve městě nemohli dovolit dále žít.

Veškeré tyto hrozivě znějící dopady jsou lyžařskými korporacemi ostenta-
tivně přehlíženy, když se chlubí svým finančním úspěchem (žádné jiné měřít-
ko nepoužívají). Podobně jako se snaží dávat ruce pryč od řady ekologických
problémů zaviněných jejich jednostrannou orientací na profit, stejně tak bu-
dou tvrdit, že sociální problémy v okolí svých resortů nezavinily. Avšak otřesené
životní podmínky v ghettech obklopujících prakticky každé hlavní středisko
mají neoddiskutovatelnou spojitost s přítomností a přebujelou expanzí těchto
resortů. Jde o čítaný koloniální model, v minulosti použitý snad v každém
hlavním průmyslovém odvětví. Třeba v hornictví. Jen s tím rozdílem, že důlní
společnosti se ve vlastním zájmu o své tvrdě pracující horníky dokázaly solidně
postarat. V případě lyžařských korporací žádná podobná starost není vidět ani
v náznamech.

Post scriptum

Snahou tohoto článku není stavět lyžování do negativního světla. Sám na hory
a bílý sport nedám dopustit. Chci jen ukázat na okolnosti, které obvykle zů-
stávají z různých důvodů typickým konzumním lyžařem nespátřeny. Což však
neznamená, že neexistují a že nejsou alarmující. Těž to neznamená, že popisova-
vaná situace není přenositelná do našich hor, byť v modifikované verzi. Případná
námitka, že Češi nejsou pro velké korporace zajímavou cílovou skupinou, neob-
stojí. Jsme již provždy součástí globálního trhu. Dnes už víme, že se v našich ho-
rách líbí holandským „lyžařům“, stejně německým, nebo ruským. Kde je psáno,
že si romantiku a mírné klima našich kopců neoblíbí třeba turisti z Arabských
Emirátů, s kapsami nadtěmi ropnými dolary od zbytku světa? Nepochybuje,
že pro právě tyto dolary budou ochotny jednostranně zaměřené developerské
korporace udělat doslova cokoli a zopakovat to, co během posledního čtvrtsto-
letí předvedly v severní Americe, avšak zdaleka nejen tam. Západoalpské resorty
Les Arcs, La Plagne, Flaines, Tignes, Les Menuires a další jsou důkazem, že pro
akční dosah nekonečných developerských chapadel není hranic.

Východní Evropo, raději bys měla být připravena.

TIRÁŽ

V textu bylo citováno z těchto původních zdrojů: Aspen Times, Leadville Chronicle,
Leadville Herald Democrat, Rocky Mountain News, Ski, Sustainable Slopes NSAA, Vail
Resorts Annual Report, Rural Resort Region Benchmark Report, UNCTAD Press Unit:
„World Investment Report“.

AUTOR

Tom Řepík (39) je rekreačně lyžujícím burzovním obchodníkem komodit a amerických
akcií. O lyžování se zajímá zejména z opačného než striktně spotřebitelského pohledu. Je
zakladatelem portálů Komodity.cz, Skiindex.com a Skiindex.cz.

LOŇSKÉ MODELY ZA SUPER CENY

helma Uvex Superhelix

~~2590,-~~

1690,-

helma Giro Bad

~~1590,-~~

1090,-

brýle Giro Score

~~1390,-~~

990,-

bart'sport

www.bartsport.cz

Prodejna Brno

Bašty 8, 602 00 Brno
tel.: 542 211 995
bartsport.brno@mall.cz
Po-Pá: od 9.30 do 18.30

Prodejna Praha

Sokolská 19, 120 00 Praha 2
tel.: 234 703 220
info@bartsport.cz
Po-Pá: od 10.00 do 19.00

MALL.CZ

Člen sítě
internetových
obchodů
Internet Mall, a. s.